

Status for vilt i influensområdet for tiltaksområder ved Åmotdammen, Rælingen og Lørenskog kommuner

Fagrapport vilt, januar 2024

Toralf Tysse

**Status for viltet i influensområdet for tiltaksområder
ved Åmotdammen, Rælingen og Lørenskog
kommuner**

Fagrapport

Ecofact rapport: 1018

www.ecofact.no

Referanse til rapporten:	Tysse, T. 2024 Status for viltet i influensområdet for tiltaksområder ved Åmotdammen, Rælingen kommune. Fagrapport naturmangfold. Ecofact rapport 1018, 34 sider.
Nøkkelord:	Biologisk mangfold, status, vassdragstiltak
ISSN:	1891-5450
ISBN:	978-82-8469-017-9
Oppdragsgiver:	Rælingen kommune
Prosjektleder hos Ecofact AS:	Christine Olson
Prosjektmedarbeidere:	Toralf Tysse
Kvalitetssikret av:	Christine Olson
Forside:	Foto: Ulv bruker influensområdet. Roy Mangersnes ©

www.ecofact.no

Postadresse:
Ecofact AS
Postboks 560
4302 SANDNES

Besøksadresse:
Ecofact AS
Dreierveien 25
4321 SANDNES

INNHOOLD

FORORD	3
SAMMENDRAG	4
1 INNLEDNING	5
2 TILTAKSBESKRIVELSE	5
2.1 TILTAKSOMRÅDET	5
2.2 KORT OM TILTAKET	6
2.3 BESKRIVELSE AV EKSISTERENDE DAMMER	6
2.4 DAMREHABILITERINGSPLANER	9
3 MATERIALE OG METODER	11
3.1 FØRINGER	11
3.2 FAGLIG STRUKTUR OG INNHOOLD	11
3.3 VURDERING AV DELOMRÅDER	11
3.4 VURDERING AV VERDI	12
3.4.1 <i>Vurdering av verdi</i>	12
3.5 DATAGRUNNLAG	13
3.6 RØDLISTEKATEGORIER	14
3.7 INFLUENSOMRÅDE	14
4 STATUS OG VERDI FOR VILTET I INFLUENSOMRÅDET	15
4.1 VILTET - HOVEDKATEGORIER	15
4.2 NATURGRUNNLAGET	15
4.3 GRUNNLAG OG BEGRENSNINGER FOR VILTET	16
4.4 ØKOLOGISKE FUNKSJONSOMRÅDER FOR FUGLER OG ANNET VILT	17
4.4.1 <i>Amfibier</i>	17
4.4.2 <i>Krypdyr</i>	17
4.4.3 <i>Fugler</i>	18
4.4.4 <i>Pattedyr</i>	25
4.4.5 <i>Rødlistede arter som kan bli berørt av tiltaket</i>	29
4.4.6 <i>Vurdering av kunnskapsgrunnlaget</i>	29
4.4.7 <i>Potensialet for ytterligere funn</i>	30
5 POTENSIELLE NEGATIVE VIRKNINGER FOR VILTET	30
6 SKADEREDUSERENDE OG KOMPENSERENDE TILTAK	32
7 FORSLAG TIL OPPFØLGENDE UNDERSØKELSER	33
8 REFERANSER	33

FORORD

Foreliggende fagrapport om vilt er utarbeidet som ett av flere faggrunnlag for tiltak ved Åmotdammen i Rælingen og Lørenskog kommuner. Rapporten er utarbeidet som en desktop studie, dvs. at det ikke er gjennomført feltarbeid ifm. rapporten. Grunnlaget for rapporten er intervjuer med ressurspersoner på vilt, søk i relevante databaser og litteratur.

Takk til Johanna Sveen Belbo og Joakim Lyngen i Rælingen kommune, samt Arna Nilsen og Malene Stubberud i Lørenskog kommune for diverse hjelp under datainnsamlingen. Takk også til Ada Johanne Claussen hos Statsforvalteren i Oslo og Viken for tilgang til databasen Sensitive artsdata. Videre takkes Ole Johan Haakonsveen, Øyvind Ibenholt, Lars Erik Mathisen, Christine Sunding, Thor Arne Vestli, Kristian Bjørn Østby og Rune Aae for verdifull informasjon om viltet i området.

Christine Olson ved Ecofact har vært prosjektleder for utredningen av naturmangfold ifm. planene om oppgradering av damanleggene ved Åmotdammen.

Sandnes, 24.01.2024

SAMMENDRAG

Beskrivelse av oppdraget

I forbindelse med planlagte tiltak i og ved Åmotdammen, ønsker Rælingen kommune en oversikt over naturmangfold som kan bli berørt av planene. Ecofact er engasjert for å belyse dette. Denne fagrapporten om vilt er ett av faggrunnlagene som legges til grunn for en slik utredning.

Datagrunnlag

Det faglige grunnlaget for rapporten er intervjuer av ressurspersoner på vilt, samt materiale fra relevante databaser og litteratur.

Resultat

Generelt

Basert på tilgjengelig informasjon, er Åmotdammen og tilgrensende områder et område som ikke utmerker seg som et viktig viltområde. Området er mye benyttet til friluftsliv gjennom hele året, noe som er en begrensende faktor for spesielt sensitive arter. I tillegg er området relativt lite variert på habitater for å huse et stort spekter av viltarter. Skog dominerer store arealer, og skogen er i stor grad dominert av bartrær. Arter som er knyttet til skog, og spesielt barskog, preger derfor arts mangfoldet i området.

Basert på intervjuer med informanter mm, vurderes influensområdet for tiltaket ikke å være et spesielt viktig område for vilt. En del våtmarksfugler hekker imidlertid ved Åmotdammen, og flere andre fuglearter benytter også dammen til næringssøk. En rekke spurvefuglarter hekker i skogområdene ved Åmotdammen, men dette er stort sett arter som er vanlig forekommende i distriktet.

Det er begrenset innslag av elg i området, mens rådyr er lokalt vanlige. Arter som ekorn, rødvov og hare benytter området, men med generelt lave tettheter. Åmotdammen ligger perifert i ulvreviret Østmarka, og gaupe registreres også her. Skogsfuglene orrfugl, storfugl og jerpe finnes i influensområdet, men med overveiende lave tettheter.

Flere rødlistede arter er knyttet til i området. Granmeis (rødlistet VU) er vanlig forekommende i området gjennom året, og hekker her. Det er også flere funn av tretåspett (NT) i området, en art som trolig hekker her. Videre benytter fiskeørn (VU) Åmotdammen til næringssøk, og området inngår trolig i et territorium for hekkende hønsehauk (VU). Ingen av disse to rovfuglartene er imidlertid kjent å hekke ved Åmotdammen. Gjøk (NT) er ellers registrert i hekketiden, og kan være en potensiell hekkfugl. Av pattedyr benytter følgende arter i større eller mindre grad området: Ulv (CR), gaupe (EN), skogflaggermus (EN), nordflaggermus (VU) og hare (NT). Spurvefuglene grønnfink (VU) og gulspurv (VU) er registrert i området, men skal ikke være vanlig forekommende her.

Selv om det foreliggende materialet på vilt ikke tyder på at influensområdet er spesielt viktig for vilt, vil en kartlegging kunne gi et mer presist bilde av hva som eventuelt kan bli berørt av tiltakene.

Materialet på Artsobservasjoner er f.eks. noe vanskelig å benytte i sammenheng med denne saken, da flere av funnene har dårlig geografisk presisjon. Dette har delvis sammenheng med at mange av funnene er samlet i såkalte superlokaliteter.

Viktige økologiske funksjonsområder for viltarter

I rapporten er det kartfestet og beskrevet et fåtall viktige lokaliteter for vilt i området. Dette omfatter leiker for skogsfugler, funksjonsområder for ulv og gaupe mm.

Skadereuserende tiltak

Det foreslås flere tiltak som vil kunne dempe skadevirkningene for viltet.

1 INNLEDNING

I forbindelse med planer om oppgradering av damanleggene i Åmotdammen, har Rælingen kommune engasjert Ecofact til en utredning av naturmangfoldet i influensområdet. Rælingen kommune er sammen med Lørenskog kommune dameiere.

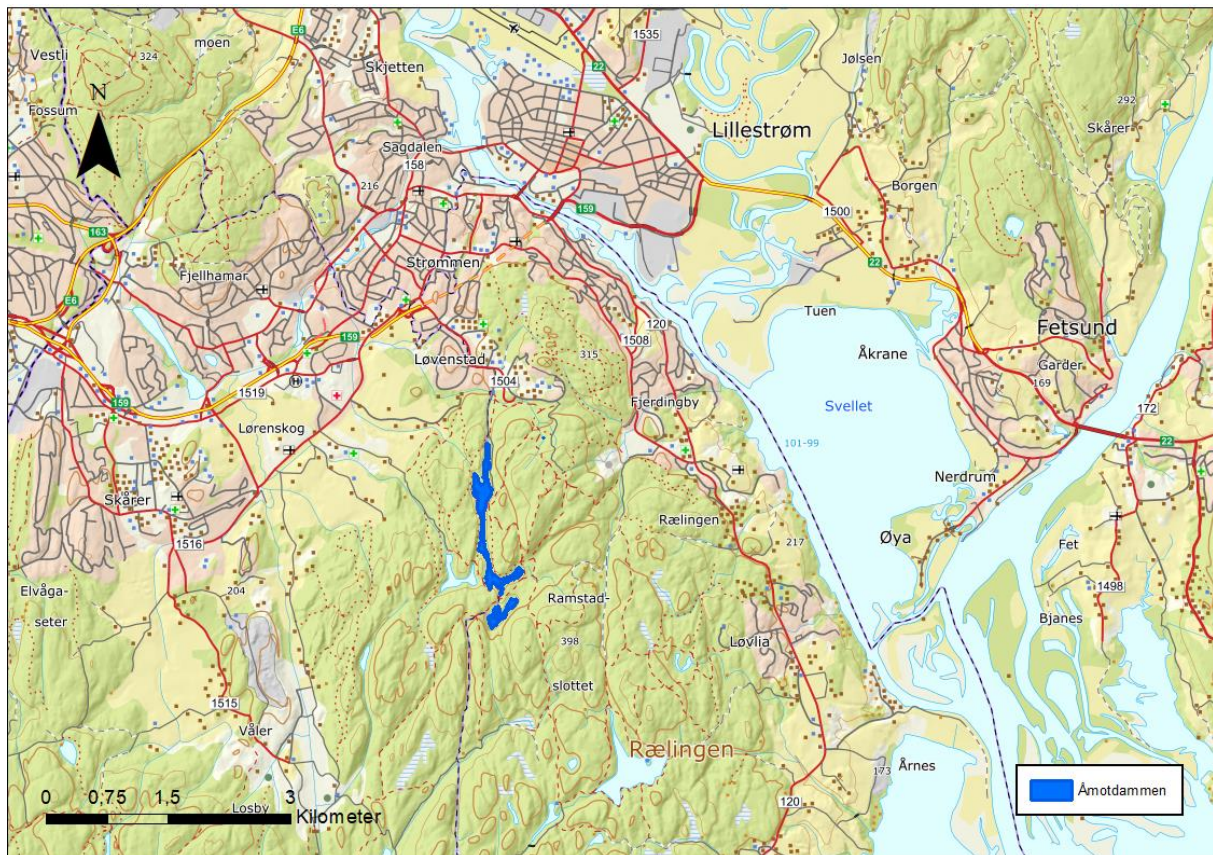
Denne fagrapporten om vilt er en underlagsrapport til hovedrapporten om naturmangfold. Fagrapporten er en desktop studie, dvs. en skrivebordstudie. Dette betyr at det ikke er gjennomført feltarbeid i området per se. Materialet baserer seg på intervjuer med ressurspersoner, samt gjennomgang av relevante databaser og litteratur.

2 TILTAKSBESKRIVELSE

2.1 Tiltaksområdet

Åmotdammen ligger i grenseområdet mellom kommunene Rælingen og Lørenskog, vel 3 km vest for innsjøen Svullet og knappe 4 km sørvest for tettstedet Lillestrøm. Sjøen ligger i den østlige delen av Østmarka, i et skogområde uten fast bosetning og nesten uten bebyggelse. Figur 2.1 viser den geografiske beliggenheten av Åmotdammen.

Åmotdammen ble etablert i 1908. Dammen har en magasinoverflate på ca. 0,15 km ved høyeste regulerte vannstand, som er på vel 252 moh. Reguleringshøyden er på 13 meter, mens nedbørfeltet til dammen er på vel 2,6 km².

Figur 2.1. Beliggenhet av Åmotdammen.

2.2 Kort om tiltaket

Åmotdammen ble etablert for å sikre vannføring til en sag tilhørende de nærliggende Åmotgårdene. Demningen ved utløpet nord i vannet og to mindre demninger lenger sør gjør at vannstanden er 6 meter høyere enn naturlig. Vannet var drikkevannskilde for Skedsmo inntil 1982. I dag er vannet en populær badeplass. Området ble statlig sikret som friluftslivsområde i 1982, og er rustet opp med belyst adkomstvei, badestrender, gapahuk og sanitæranlegg. Vannet har utløp mot nord, til Bårlibekken i Fjellhamarelvas nedbørfelt. Åmotdammen har varierende bunnforhold med fjell, grus og organisk materiale.

Hoveddammen ligger i midt på kommunegrensen, mens begge sperredammene ligger i Lørenskog kommune.

Dammene er planlagt oppgradert høsten 2025. Vannspeilet i Åmotdammen vil tappes ned ca. 4-6 m fra HRV så dammene blir blottlagt mens arbeidene pågår, og fylles naturlig opp når damrehabiliteringen er gjennomført.

2.3 Beskrivelse av eksisterende dammer

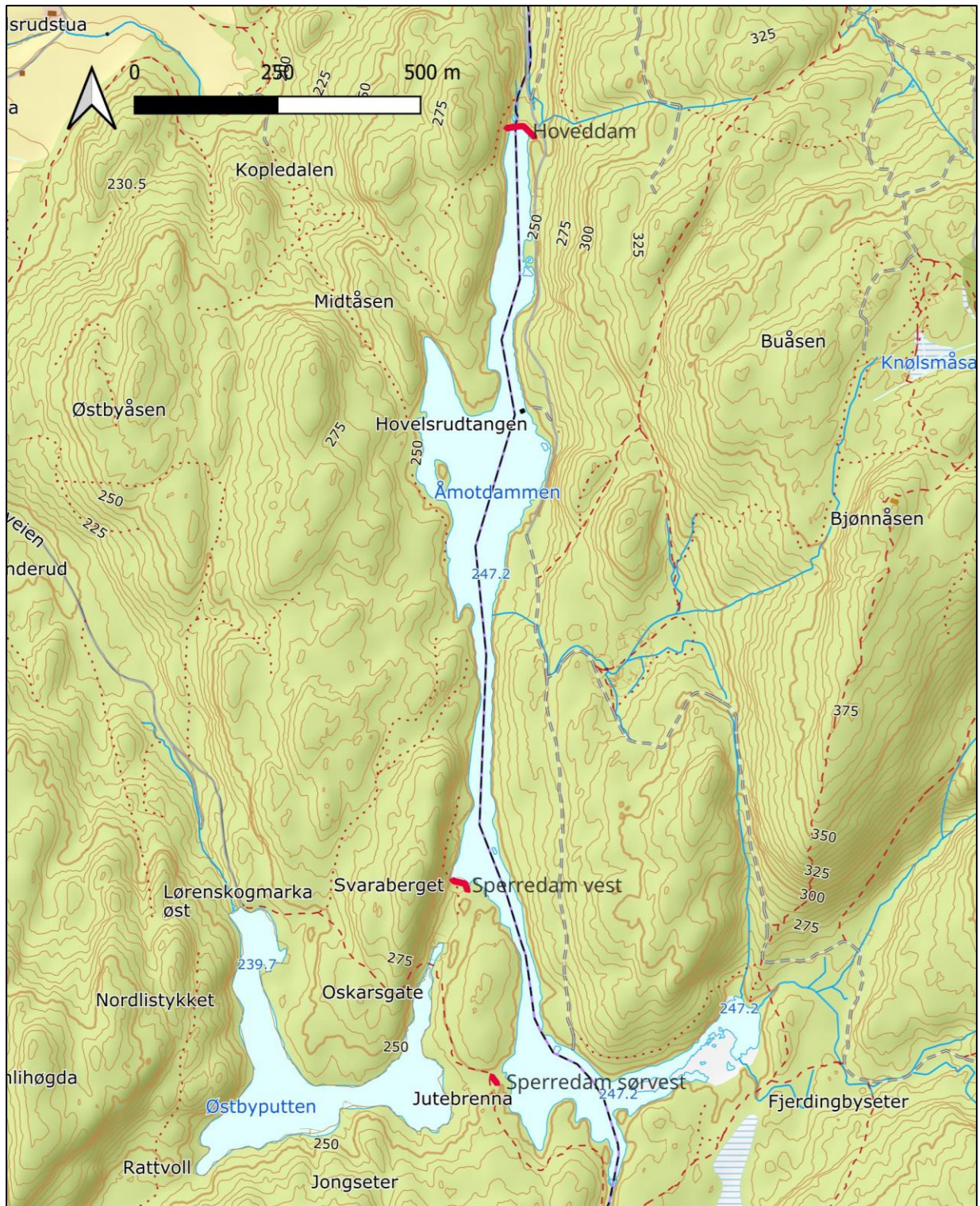
Følgende spesifikasjon om dammene er hentet fra teknisk plan (Norconsult 2023):

Magasinet Åmotdammen demmes opp av en hoveddam i konsekvensklasse 2, Sperredam Vest i konsekvensklasse 3 og Sperredam Sør-Vest i konsekvensklasse 0. Hoveddammen ligger midt på kommunegrensen mellom Rælingen og Lørenskog, mens begge sperredammene ligger i Lørenskog kommune. Åmotdammen ble tidligere benyttet som reservemagasin til vannforsyning, men fremstår i dag som en uregulert og oppdemmet innsjø som brukes til rekreasjonsformål.

Hoveddammen ble bygget som en tett murdam i 1908, og har blitt oppgradert i flere omganger siden da. I 1938 ble den bygget om til en betongdam med et ca. 1,95 m bredt flømløp, som i 1969 ble forsterket med en oppstrøms betongplate. I 2002 ble det etablert en støttefylling på nedstrøms side av dammen. I dag har dammen flere svakheter, blant annet med skader i betong og støpeskjøter som er åpne mot vannsiden,

Sperredam Vest er opprinnelig en tett murdam som er påstøpt med betong både på vannsiden og luftsiden. Dammen var tidligere utført med flømløp, men i forbindelse med påstøpen som ble utført på 1990-tallet, ble dette støpt igjen. Dammen har en total lengde på ca. 43 m og en maksimal høyde på ca. 4,8 m. Nedstrøms side av dammen karakteriseres av omfattende gropdannelser langsmed horisontale skjøter eller kaldskjøter, samt omfattende mosevekst. Det synes å være benyttet betong av lite tilfredsstillende kvalitet.

Sperredam Sør-Vest er utført som en 10 m lang betongvegg med største høyde ca. 1 m. Veggen er delvis tilbakefylt med løsmasser på oppstrøms og nedstrøms side. Dammen anses å være i tilfredsstillende stand og har ikke behov for tiltak.

Figur 2.1. Lokalisering av dammer i Åmotdammen.

Figur 2.3. Dammer ved Åmotdammen. Venstre: Hoveddam. Høyre: Sperredam vest

2.4 Damrehabiliteringsplaner

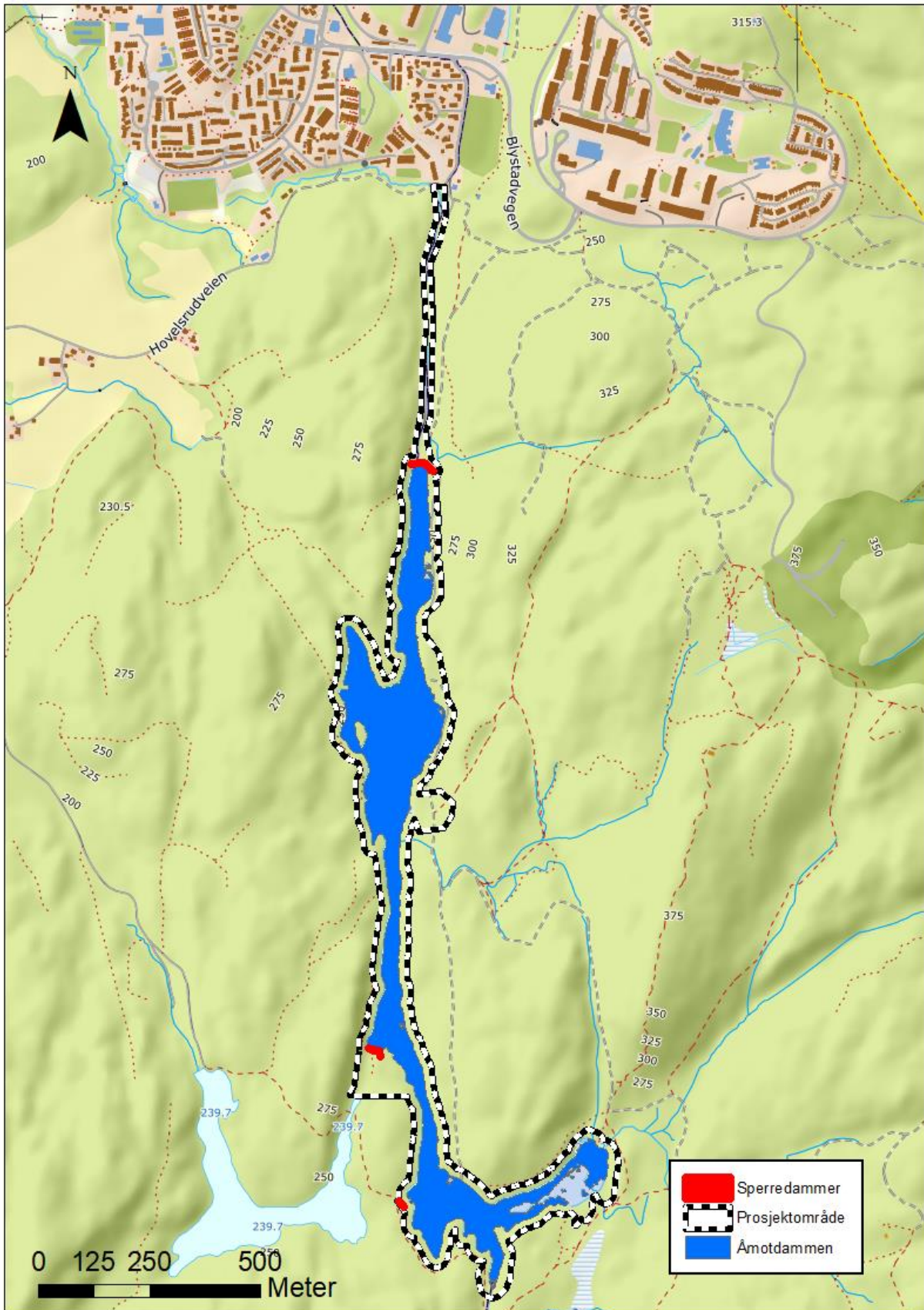
Planlagte tiltak på hoveddammen omfatter å støpe en ny plate oppstrøms dagens konstruksjon, som forankres til fjell med fjellbolter og til eksisterende dam med dybler. Dagens fylling på nedstrøms side fjernes i sin helhet og fundamentet blir blottlagt ned til fjell for manuell observasjon av eventuelle lekkasjer. Det etableres et nytt tappearrangement gjennom dammen med tilstrekkelig kapasitet.

For sperredam vest omfatter planlagte tiltak etablering av en betongpåstøp rundt dammen som helhet. Påstøpen forankres til fjell på oppstrøms side med fjellbolter og til eksisterende dam med dybler. Dette vil medføre at damkronen heves 20 cm til kote 253,25. Nedstrøms damtå vil det bli blottlagt til fjell i hele dammens lengde for manuell observasjon av eventuell lekkasje.

Det er planlagt oppstart av anleggsarbeid våren 2025 og anleggsarbeider utover høsten. Det planlegges en nedtapping på 4-6 meter, med en senkehastighet på 15 cm/døgn. Beregnet tid for nedtapping er 26-40 dager.

For ytterligere detaljer, se teknisk plan utarbeidet av Norconsult (2023).

Figur 2.4 viser områder som vil bli berørt av tiltaksplanene.

Figur 2.4. Beliggenhet av aktuelle tiltaksområder.

3 MATERIALE OG METODER

3.1 Føringer

De faglige føringene for rapporten er gitt av Rælingen kommune:

Naturfaglig rådgiver skal bidra med kartlegging av naturverdiene for de områdene som påvirkes direkte eller indirekte av prosjektet. Rådgiveren skal også vurdere prosjektet i et helhetlig perspektiv og kunne foreslå anbefalinger for å ivareta hensynet til natur og miljø i gjennomføringsfasen, samt foreslå strategier knyttet til fiskeutsetting og oppfølging av natur og miljø i prosjektets avslutningsfase. Etterundersøkelser vil også være aktuelt.

3.2 Faglig struktur og innhold

Fagrapportens struktur og faglige inndeling følger MD-1941, Veileder for konsekvensutredninger for klima og miljø (Miljødirektoratet 2021). Følgende hoved utredningskategorier for naturmangfold omfattes av denne veilederen:

- Verneområder og områder med båndlegging
- Naturtyper, etter DN-håndbok 13 eller NiN-systemet
- Arter og økologiske funksjonsområder
- Landskapsøkologiske funksjonsområder
- Geologisk mangfold

I denne rapporten er det kun kategorien *Arter og økologiske funksjonsområder* som blir dekket, og da kun for gruppen vilt.

3.3 Vurdering av delområder

Veileder MD-1941 legger opp til at utredningsområdet kan deles inn i delområder. Det kan også være hensiktsmessig å slå sammen flere kartleggingsenheter til felles delområder. I slike tilfeller er det en forutsetning at disse har tilnærmet samme verdi og funksjon (MD 2021).

Ifølge veilederen er følgende spørsmål relevante ved avgrensning av delområder:

- *Er det registreringsenheter innenfor utredningsområdet som har samme biologiske funksjon og som ut ifra en økologisk, faglig vurdering fungerer som ett større område?*
- *Er det eksisterende inngrep som gjør at det allerede er en betydelig barriere mellom registreringsenheter?*

I denne fagrapporten er det vurdert som mest hensiktsmessig å benytte de registrerte enhetene/lokalitetene som delområder, uten å gjøre annen inndeling videre i rapporten. naturmangfold.

3.4 Vurdering av verdi

Metodikken i MD-veileder 1941 er basert på at de identifiserte delområdene blir vurdert for verdi (kapittel 3.4.1), påvirkning og konsekvenser. Utgangspunktet for vurderingene er 0-alternativet, dvs. *en forventet situasjon i influensområdet dersom planen eller tiltaket ikke blir gjennomført*. 0-alternativet tar utgangspunkt i dagens miljøtilstand, men legger inn den mest realistiske utviklingen i planområdet når tiltaket forventes å bli gjennomført.

Da denne rapporten kun belyser status for vilt, vil det kun være verdi som belyses.

3.4.1 Vurdering av verdi

Med verdi menes en vurdering av hvor verdifullt et område eller miljø er, i dette tilfelle arter og deres funksjonsområder. Verdi fastsettes langs en firedelt skala fra *noe verdi* til *svært stor verdi* (jf. figur 3.1 og tabell 3.1). Det er glidende overganger mellom verdikategoriene.

Ubetydelig verdi	Noe verdi	Middels verdi eller forvaltningsprioritet	Stor verdi eller høy forvaltningsprioritet	Svært stor verdi eller høyeste forvaltningsprioritet
▲				

Figur 3.1. Skala for vurdering av verdi. Det er glidende overganger slik at pilen kan flyttes bortover for å nansere verdivurderingen (MD 2021).

I MD-veilederen er det for de ulike temaene under naturmangfold, gitt konkrete kriterier for å vurdere verdi. Vurderinger av verdi skal bygge på konkrete funn, og på vurderinger av potensial for flere funn. Tabell 3.1 gir en oversikt over verdikriteriene for temaet *Arter og økologiske funksjonsområder*. **NB:** Alle forekomster som ikke oppfyller noen av disse kriteriene er vurdert å være *uten betydning*, dvs. en kategori med lavere verdi enn «noe verdi».

Ifølge veileder MD-1941, inngår følgende typer i kategorien arter og økologiske funksjonsområder:

- Villrein
- Røddlistede og truede arter.
- Prioriterte arter.
En prioritert art er vernet gjennom vedtak, kalt Kongelig resolusjon, og har fått juridisk beskyttelse etter naturmangfoldloven § 23 fordi de er særlig truet av utryddelse, arten har en vesentlig andel av sin naturlige utbredelse i Norge, eller det er internasjonale forpliktelser knyttet til arten.
- Fredete arter.
- Spesielt hensynskrevende arter og spesielle økologiske former. Gjelder 12 fugler og moskus.
- Vannmiljø

Et område som inneholder økologiske funksjoner for en eller flere arter i de ulike typene over, vurderes og gis noe verdi eller større verdi i henhold til tabell 3.1.

Tabell 3.1. Kriterier for fastsetting av verdi for arter og økologiske funksjonsområder. Kriterier som gjelder ferskvannsfisk og villrein er tonet ned, da dette ikke er relevant for denne rapporten.

Noe verdi	Middels verdi eller forvaltningsprioritet	Stor verdi eller høy forvaltningsprioritet	Svært stor verdi eller høyeste forvaltningsprioritet
<p>Alminnelige og vidt utbredte arter og deres funksjons-områder</p> <p>Anadrom fisk: Vassdrag med sporadisk forekomst av anadrom fisk (ikke stedegen bestand)</p> <p>Innlandsfisk: Små bestander uten spesielle verdier</p> <p>Naturlig lite egnede forhold i innsjø/elv for fisk</p>	<p>Nær trua (NT) arter og deres funksjons-områder</p> <p>Fastsatte bygdenære områder som grenser til viktige funksjonsområder for villrein</p> <p>Anadrom fisk: Laks/sjørørret: Vassdrag med små bestander</p> <p>Sjørøye: Mindre bestand</p> <p>Middels potensial for smoltproduksjon</p> <p>Innlandsfisk: Vassdrag med fiskebestander av regional/ lokal verdi</p>	<p>Sårbare (VU) arter og deres funksjons-område</p> <p>Spesielt hensynskrevende arter og deres funksjonsområder</p> <p>Fastsatte randområder til de nasjonale villreinområdene</p> <p>Anadrom fisk: Laks/sjørørret: vassdrag med middels store bestander</p> <p>Sjørøye: Livskraftig bestand</p> <p>Godt potensial for smoltproduksjon</p> <p>Innlandsfisk: Langtvandrende bestand av harr, ørret og sik</p> <p>Vassdrag (potensielt) høyproduktive for ørret, røye eller sik</p> <p>Andre storørretbest. Vassdrag med stor andel storvokst ørret</p>	<p>Fredede arter og deres funksjons-områder</p> <p>Prioriterte arter (med eventuelt forskriftsfestet funksjonsområde)</p> <p>Sterkt truet (EN) og kritisk truet (CR) arter og deres funksjonsområder</p> <p>Nasjonale villreinområder</p> <p>Lokaliteter med relikte laks</p> <p>Anadrom fisk: Nasjonale laksevassdrag</p> <p>Andre spesielt verdifulle laksevassdrag (f.eks. storvokst laks)</p> <p>Sjørørret: stor bestand</p> <p>Sjørøye: Rent elvelevende best.</p> <p>Stort potensial for smoltproduksjon</p> <p>Innlandsfisk: Spesielt verdifulle storørretbestander</p>

3.5 Datagrunnlag

Denne fagrappporten baserer seg kun på innsamlede opplysninger gjennom intervjuer med ressurspersoner, relevante databaser og litteratur. Tabell 3.2 gir en oversikt over kildene.

Tabell 3.2. Oversikt over kilder for rapportens faglige datagrunnlag.

Type	Kilde
Personlige intervjuer	Ole Johan Haakonsveen, Øyvind Ibenholt, Lars Erik Mathisen, Christine Sunding, Thor Arne Vestli, Kristian Bjørn Østby og Rune Aae
Nettbaserte kilder	Naturbase; https://www.miljodirektoratet.no Artskart; https://artskart.artsdatabanken.no Artsobservasjoner; https://www.artsobservasjoner.no Sensitive artsdata; https://sensitive-artsdata.miljodirektoratet.no Artsdatabanken; https://www.artsdatabanken.no Rovdata; https://rovdata.no Norges geologiske undersøkelser; https://www.ngu.no
Rapporter og andre kilder	Krøgenes, Nikolai Aarseth, 2022. <i>Kartlegging av bever i Lørenskog og Rælingen kommuner</i> . Utmarksforvaltningen, rapport 13-2022. Krøgenes, Nikolai Aarseth, 2023. <i>Kartlegging av spillplasser for storfugl og orrfugl i Rælingen kommune</i> . Utmarksforvaltningen, rapport 4-2023.

3.6 Røddlistekategorier

Artene på rødlista er gruppert og rangert i ulike kategorier, etter hvor høy risiko artene har for å dø ut, gitt at de rådende forhold vedvarer. Rødlista er utarbeidet av Artsdatabanken, med grunnlag i anbefalinger fra ulike ekspertkomiteer. Rødlista i Norge er utarbeidet etter den internasjonale naturvernunionen (IUCN) sine retningslinjer. De kategoriene som er presentert i tabell 3.3 er gjeldende i alle de land som har utbeidet rødlister.

Tabell 3.3. Røddlistekategorier.

Kategori	Kriterier
DD - datamangel	En art får kategorien DD når usikkerheten om artens korrekte kategoriplassering er svært stor og klart inkluderer hele spekteret av mulige kategorier fra og med CR til og med LC (livskraftig, ikke rødlistet)
RE – regionalt utdødd	Arter som er utdødd som reproduserende i landet. Ifølge IUCN skal denne kategorien kun benyttes når det ikke er spor av tvil om at arten er utryddet i landet. I tillegg skal arten ha reproduisert i Norge de siste 200 årene.
CR – kritisk truet	Arter som har ekstremt høy risiko for å dø ut
EN – sterkt truet	Arter som har svært høy risiko for å dø ut
VU - sårbar	Arter som har høy risiko for å dø ut
NT – nær truet	En art er nær truet når den ikke tilfredsstiller noen av kriteriene for CR, EN eller VU, men er nære ved å tilfredsstille noen av disse kriteriene nå, eller i nær framtid.

3.7 Influensområde

Influensområdet for tiltaket defineres i denne sammenheng som de områder der viltet kan bli påvirket av tiltaket. Da influensområdets størrelse vil være forskjellig fra forekomst til forekomst og i høyeste grad artsrelatert, er det vanskelig å kartfeste dette området. Ulike typer anleggsaktiviteter vil også kunne påvirke forekomster ulikt. F.eks. vil sprengningsarbeid kunne medføre forstyrrelser av forekomster som ligger langt fra tiltaksområdene.

I det minste vil influensområdet omfatte alle tiltaksområder og tilgrensende områder. En tentativ avgrensning av influensområdet vil være minst 500 meter fra tiltaksområder dersom de mest sensitive artene inkluderes. Bruk av helikopter vil imidlertid kunne berøre forekomster utenfor denne sonen. Da vi ikke har oversikt over flygerutene for helikopter, er det vanskelig å avgrense influensområdene for denne aktiviteten.

4 STATUS OG VERDI FOR VILTET I INFLUENSOMRÅDET

4.1 Viltet - hovedkategorier

Tabell 4.1 gir en oversikt over de kategorier vilt som er aktuelle i Norge, hentet fra Tysse (2023). Ved gjennomgangen nedenfor vil forekomstene bli presentert i samsvar med hovedkategoriene, ikke etter orden og familier.

Tabell 4.1. Hovedkategorier for viltet

Hovedtype	Orden	Familier
Amfibier	Frosker	
	Padder	
	Salamandere	
Fugler	Andefugler	
	Duefugler	
	Dykkere	
	Gjøkfugler	
	Haukefugler	Haukefamilien (fiskeørn, hønsehauk, musvåk)
	Hønsefugler	
	Lommer	
	Nattravner	
	Pelikanfugler	Skarvefamilien
	Rovfugler	Falkefamilien
	Seilere	
	Spettefugler	«Hakkespetter»
	Spurvefugler	
	Storkefugler	Hegrefamilien
	Tranefugler	
Ugler		
Vade-, måke- og alkefugler		
Krypdyr	Slanger og øgler	
Pattedyr	Flaggermus	
	Gnagere	Beverfamilien, smågnagere
	Hareddy	Harer og kaniner
	Insektetere	Piggsvindyr, spissmusfamilien
	Partåede klovdyr	Hjortefamilien
	Rovdyr	Hundefamilien, mårfamilien, katterfamilien

4.2 Naturgrunnlaget

Åmotdammen ligger i et skogområde ca. 3 km vest for innsjøen Øyeren, på ca. 264 moh. Influensområdet er topografisk relativt variert, med små høydedrag som skifter med forsenkninger.

Tiltaksområdet ligger innenfor svakt oseanisk vegetasjonsseksjon, O2. Klimaet er derfor kun svakt påvirket av nærheten til Nordsjøen og den varme Golfstrømmen, og vintrene er ikke spesielt milde.

Berggrunnen i influensområdet består av hovedbergarten glimmergneis, med granatbiotittgneis, biotitt-muskovittgneis, stedvis amfibolitt og kalksilitaktlinse, stedvis migmatisk (NGU).

Området ligger i den boreonemorale vegetasjonssonen. Dette betyr at edelløvskog med sommereik, ask, alm, lind, hassel og andre varmekrevende arter dominerer i solvendte lier med godt jordsmonn, mens furu dominerer på skrinnere jord. Dette gjelder også i stor grad det aktuelle området, selv om innslaget av edelløvskog ikke finnes akkurat her. Furu er dominerende treslag i de høyereliggende områdene, mens gran typisk inngår i bekkedaler og andre forsenkninger. Myr dekker arealer i mindre deler av området.

4.3 Grunnlag og begrensninger for viltet

Mange forhold har betydning for den viltbestanden som er knyttet til et gitt område. Naturgrunnlag, geografi og klima setter i stor grad rammene for hvilke arter og tettheter som finnes i et område, men også den antropogene påvirkningen kan ha betydelig påvirkning. I influensområdet er den sistnevnte faktoren helt åpenbart av betydning. Området er i dag moderat preget av inngrep og menneskelig aktivitet, alt etter hvilken del av området det er snakk om. Fra nord går det en bilvei frem til østsiden av Åmotdammen. Området er ellers betydelig preget av ferdsel fra turgåere, og flere turstier går gjennom denne delen av Østmarka. På nettstedet Strava heat map <https://www.strava.com/heatmap> er det tydelig at veien opp til Åmotdammen er mye benyttet til friluftsliv, men flere andre turstier i området er også en del i bruk. Flere av rutene i området er benyttet gjennom hele året. Den nordlige delen av Åmotdammen ligger ellers innenfor et statlig sikret friluftsområde, med lokal betydning. Åmotdammen ligger i den nordøstlige delen av Østmarka, som har et potensielt nedslagsfelt av brukere fra Oslo by og andre tettsteder som kranser marka. Det er likevel opplyst at brukerne av denne delen av Østmarka overveiende stammer fra lokalbefolkningen. Samlet sett er derfor influensområdet langt fra upåvirket.

Influensområdet for tiltakene i Åmotdammen omfatter arealer med barskog, løvskog, ferskvann og myr. Influensområdet ligger ikke i direkte tilknytning til kulturlandskap, saltvann, store myrer eller næringsrike sjøer – områder som gjerne gir grunnlag for et annet og rikere artsmangfold enn barskogområder. Barskog har også gjerne et mer begrenset artsmangfold enn løvskoger, og spesielt i forhold til edelløvskoger. Sistnevnte kategori har ikke forekomst i influensområdet. Samlet sett er grunnlaget for en variert og artsrik viltbestand gjerne mer begrenset i et område uten innslag av disse spesielt artsrike habitatene (se over), eller der mosaikken er noe begrenset.

Viltbestanden i influensområdet må i større eller mindre grad ses i lys av de overnevnte forholdene. Som det fremgår ovenfor, vil flere faktorer gi begrensninger for artsutvalget i et område som dette.

4.4 Økologiske funksjonsområder for fugler og annet vilt

4.4.1 Amfibier

I Rælingen og Lørenskog kommuner er det på Artskart registrert følgende arter amfibier: Buttsnutefrosk, nordpadde, spissnutefrosk (VU) og småsalamander. På nettstedet Artskart er det registrert funn av nordpadde i Åmotdammen, mens buttsnutefrosk er registrert i tilgrensende områder. Det er sannsynlig at begge artene forekommer fast i Åmotdammen. Dette er også bekreftet av informanter.

Viktige forekomster

Det er opplyst at sørenden av Åmotdammen skal være et funksjonsområde for frosk. Funksjonsområder for de amfibiene som ikke er rødlistet gis uansett kun **noe verdi**.

Figur 4.1. Buttsnutefrosk skal være vanlig forekommende i og ved Åmotdammen.

4.4.2 Krypdyr

I Rælingen og Lørenskog kommuner er det på Artskart registrert følgende arter reptiler: Buorm, hoggorm, stålorm og firfisle. Ingen av disse artene er rødlistet eller norske ansvarsarter.

På nettstedet Artskart er det registrert ett funn av stålorm like ved Åmotdammen, mens buorm er registrert i tilgrensende områder. Det er sannsynlig at begge artene forekommer fast i et potensielt influensområde.

Viktige forekomster

Det foreligger ingen opplysninger om viktige områder for krypdyr i influensområdet for tiltaket. Funksjonsområder for de aktuelle krypdyrartene gis uansett kun **noe verdi**.

4.4.3 Fugler

Nettbaserte kilder

Artsobservasjoner

På nettstedet Artsobservasjoner <https://www.artsobservasjoner.no> er det registrert relativt mange funn av fugler i og ved de aktuelle tiltaksområdene ved Åmotdammen. På 2000-tallet er det funn fra rundt 50 datoer innenfor 500 meter fra Åmotdammen – de fleste fra vår og sommer. Funnene fra disse datoene reflekterer dermed stort sett hekkefugler i området. Artsutvalget er samlet sett variert, men er dominert av gruppen spurvefugler. Andre fuglegrupper som er representert er rovfugler, andefugler, vadefugler, tranefugler, spettefugler og hønsefugler.

Med grunnlag i funnene som er registrert på Artsobservasjoner/Artskart, omfatter spurvefuglfaunaen i influensområdet stort sett vanlige hekkearter for distriktet. I Åmotdammen er det flere funn av stokkand, kvinand og kanadagås (fremmedart). Sistnevnte er dokumentert hekkefugl i dammen, mens stokkand og kvinand er hhv. sannsynlige og mulige hekkefugler her. Vadefuglene strandsnipe og skogsnipe er ellers registrert med hekkeatferd ved dammen. Videre er det flere funn i hekketiden av spurvefuglene vintererle og linerle ved dammen, noe som klart vitner om hekking. Skogområdene som omkranser Åmotdammen er hekkeområde for flere vanlig forekommende spurvefugler som inngår i distriktet. Her er det flere hekkerelaterte funn av arter som rødstrupe, jernspurv, fuglekonge, måltrost, rødvingetrost, svarttrost, løvsanger, grønnsisik, kjøttmeis, svartmeis, nøtteskrike m.fl. I skogområdene ved Åmotdammen er det også registrert storfugl og jerpe – begge potensielle hekkearter i området. Andre potensielle hekkearter knyttet til barskog som er registrert i området er spurveugle og nøttekråke.

Stort sett alle registrerte funn av fugler i og ved Åmotdammen på nettstedet Artsobservasjoner omfatter vanlig forekommende arter i distriktet. Dette gjelder også funnene av rødlistede arter som granmeis (VU), gulspurv (VU), tretåspett (NT) og grønnfink (VU) i området. Førstnevnte antas å være en hekkefugl i området, mens de øvrige er noe mer usikre hva gjelder hekking.

Artskart og Naturbase

Funn som er lagt inn på nettstedet Artskart omfatter i stor grad registreringer overført fra Artsobservasjoner. Artsdatabanken har ansvar for begge disse databasene. Det er derfor i liten grad andre funn av fugler i influensområdet for tiltaket enn det som fremgår under Artsobservasjoner. To funksjonsområder for jerpe og et spillområde for orrfugl ligger imidlertid inne i Artskart. Disse funksjonsområdene stammer fra Naturbase <https://geocortex02.miljodirektoratet.no>, som gir en oversikt over mange typer naturmangfold lokaliteter. Funn av arter av nasjonal forvaltningsinteresse, dvs. rødlistearter, fredete arter, hensynskrevende arter mm, er hentet fra Artskart og Artsobservasjoner.

Sensitive artsobservasjoner

Nettstedet Sensitive artsdata <https://sensitive-artsdata.miljodirektoratet.no> gir en oversikt over funn av arter som er unntatt offentligheten, som hekkeplasser for rovfugler. Statsforvalteren har gitt forfatter tilgang til innsyn i denne databasen for Rælingen og Lørenskog kommuner.

Det er registrert reirplasser for fiskeørn (VU) i et potensielt influensområde for tiltakene. Det er ellers to funn av hønsehauk (VU) i området, en art som er potensiell hekkefugl i området. Musvåk er en annen rovfugl det er funn av i området, også en potensiell hekkefugl. Ingen leiker er kjent fra skogområdene som grenser til Åmotdammen.

Figur 4.2. Fiskeørn benytter Åmotdammen til næringssøk. Foto: Roy Mangersnes ©.

Andre kilder

Andre kilder for opplysninger om fuglelivet i området omfatter tidligere undersøkelser i området og personlige intervjuer. Under en kartlegging av spillplasser i Rælingen kommune (Krøgenes 2023), ble det dokumentert flere lokaliteter for storfugl i den aktuelle delen av kommunen, men ikke innenfor 500 meter fra Åmotdammen. De fleste spillplassene for storfugl som er registrert i denne delen av kommunen ble vurdert som små, med 1-2 fugler og uregelmessig forekomst (Krøgenes 2023). Dersom det ikke benyttes helikopter under anleggsarbeidene, vurderes alle lokalitetene å ligge utenfor influensområdet for tiltak.

I Lørenskog kommune er det ikke gjennomført tilsvarende registreringer av spillplasser som i Rælingen kommune. Det har ikke fremkommet opplysninger om spillplasser gjennom intervjuer med ressurspersoner.

Figur 4.3. Storfugl har leikområder ikke langt fra Åmotdammen.

Blindheim et al. (2015) kartla i 2015 naturmangfold langs Brudalsveien, fra Marikollen til Åmotdammen. Dette undersøkelsesområdet vurderes å ligge utenfor influensområdet for tiltak ved Åmotdammen, men kan potensielt ligge innenfor dersom det legges opp til helikoptertransport her.

Personlige intervjuer

I forbindelse med personlige intervjuer, er det fremkommet mange opplysninger om fuglelivet i området. Nedenfor er det vektlagt opplysninger om fugler som hekker eller kan hekke i området. Stort sett alle informanter (se tabell 3.2 for oversikt) har gitt opplysninger om fugl som er registrert i området. Det har fremkommet opplysninger om en rekke arter som er registrert i området, blant annet i gruppene andefugler, vadefugler, hønsefugler, spettefugler, rovfugler og spurvefugler. Stokkand, kanadagås (fremmedart), strandsnipe, skogsnipe og grønnstilk er rapportert som våtmarksarter som hekker fåtallig i Åmotdammen. Kvinand er også en potensiell hekkefugl, da arten er sett i hekketiden i et egnet hekkehabitat. Videre skal vintererle og fossefall hekke i Sandbekken, nedstrøms Åmotdammen (Christine Sunding, pers. medd.). Begge disse spurvefuglene er avhengig av insekter knyttet til vannmiljøet. Dette gjelder også linerle – en art som skal være vanlig forekommende ved Åmotdammen.

Flere informanter opplyser at hønsefuglene storfugl, orrfugl og jerpe er knyttet til denne delen av Østmarka. Det har imidlertid ikke fremkommet opplysninger om viktige funksjonsområder i tilknytning til Åmotdammen.

Flere arter spettefugler er knyttet til skogene i et potensielt influensområde for tiltakene ved Åmotdammen. Både flaggspett, svartspett, tretåspett (rødlistet NT) og grønnspett skal inngå som hekkefugler her.

Det er mangelfullt med opplysninger om rovfugler i influensområdet. Det er opplyst fra flere kilder at fiskeørn (VU) som hekker i denne delen av Østmarka i større eller mindre grad bruker alle vannene her til næringssøk. Åmotdammen har bra bestander av både gjedde, abbor og mort (Thor Arne Vestli, pers. medd.) – arter som er aktuelle byttedyr for fiskeørn. Det er kjent et hekkeområde for fiskeørn i den aktuelle delen av Østmarka, men arten skal visstnok ikke hekke ved Åmotdammen. Videre er det observert hønsehauk i området i hekketiden – en art som er en potensiell hekkeart i området. Det foreligger imidlertid ingen konkrete opplysninger om at arten *skal* hekke i denne delen av Østmarka. Det er også funn av musvåk i hekketiden ved Åmotdammen – også en potensiell hekkeart.

En rekke vanlig forekommende spurvefugler er knyttet til skogområdene i tilknytning til Åmotdammen. Det samlede artsutvalget er relativt stort, men med foreliggende kunnskap er det likevel ikke noe som tyder på at det fremhever seg ut over det som er vanlig i distriktet. Typisk er det arter som er knyttet til skog, og gjerne barskog, som er vanlige i området. Her nevnes blant annet arter som rødstrupe, løvsanger, bokfink, grønnsisik, trepiplerke, jernspurv, fuglekonge, kjøttmeis, svartmeis, toppmeis, granmeis (VU, figur 4.4), gjerdesmett, svarttrost, rødvingetrost, måltrost. En annen spurvefugl som skal være vanlig forekommende i området er nøtteskrike.

Figur 4.4. Granmeis er vanlig forekommende i skogområdene ved Åmotdammen. Foto: Roy Mangersnes ©.

Vurdering av materialet

Med grunnlag i materialet, vurderes funnene å være relativt representative for distriktet. Dette betyr at artsutvalget trolig ikke skiller seg vesentlig ut fra et annet tilsvarende område i denne delen av Østmarka. Med begrepet tilsvarende, menes her områder med lignende landskaps- og habitatforhold. Et søk i Artsobservasjoner for Rælingen og Lørenskog kommuner vil derfor avsløre at mange av de aktuelle artene i influensområdet inngår flere andre steder i kommunene.

Da funnene som er lagt inn i Artsobservasjoner stort sett er lagt inn med et geografisk avvik, lar de seg i liten grad kople til et nøyaktig funnsted. Det er også lagt inn en del funn i geografisk faste fuglelokaliteter, selv om funnene ikke nødvendigvis er gjort der plottet ligger. En slik lokalitet er f.eks. «Åmotdammen». Plottet for Åmotdammen ligger i selve vannet, og her er det samlet funn fra både sjøen og omgivelsene rundt. Med denne relativt store geografiske usikkerheten på funnene, er det ikke mulig å stedfeste hvor funnene er gjort. Dette betyr at det er noe utfordrende å gjøre vurderinger av funnene i forhold til planlagte tiltaksområder.

I boka om fuglelivet i gamle Oslo og Akershus fylker, har Dale et al. (2001) ikke inkludert noen viktige fuglelokaliteter fra Åmotdammen eller tilgrensende områder. Dette tyder på at området ikke fremhever seg som et viktig fugleområde sett i en regional sammenheng.

Foreliggende kunnskap tilsier at fuglelivet i influensområdet for tiltaket er representativt for distriktet, uten å fremheve seg med spesielt artsmangfold eller tettheter. Det bemerkes likevel at området ikke er grundig undersøkt for fugler.

Viktige forekomster

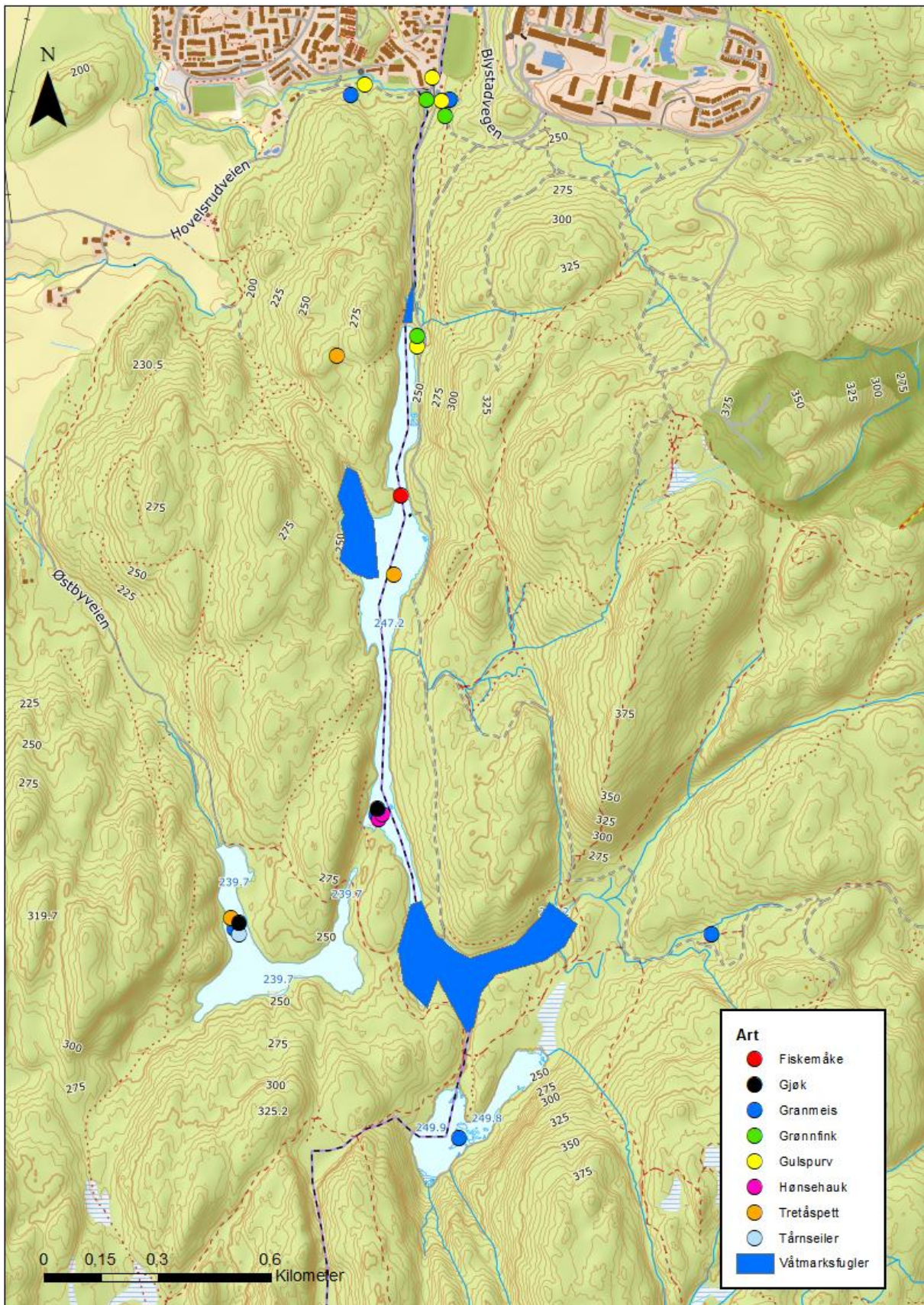
I tabell 4.2 er det en oversikt over viktige arter og fuglegrupper som har funksjonsområder i og ved Åmotdammen. Dersom forekomstene er vurdert innenfor et potensielt influensområde for tiltaket, er de inkludert i oversikten.

Det er inkludert arter av nasjonal forvaltningsinteresse (rødlistearter, hensynskrevende arter mm) og noen mer uvanlige arter. Videre er det inkludert noen lokalt viktige funksjonsområder for vannfugler i tilknytning til Åmotdammen. Grunnlaget for oversikten er registreringer på nettstedene Artskart/Artsobservasjoner, intervjuer og andre kilder.

Figur 4.5 gir en oversikt over funn av rødlistede fuglearter registrert på nettstedet Artskart <https://artskart.artsdatabanken.no>. Det bemerkes at funnene av fiskemåke og tårnseiler ikke er inkludert i tabell 4.2, da disse artene trolig ikke er knyttet til prosjektområdet. Plottene i kartet har i stor grad dårlig geografisk presisjon, så det reelle funnstedet kan ligge noe utenfor plottet.

Tabell 4.2. Økologisk viktige funksjonsområder for fugler i influensområdet. Verdi i parentes gjelder arter som er noe usikre hekkearter i området. Der verdi ikke er satt i parentes, er det vurdert at influensområdet er et viktig funksjonsområde for arten.

Art/fuglegrupper	Rødliste	Funksjonsområder i influensområdet	Verdi	Figur
Fiskeørn	VU	Flere funn i hekketiden. Næringsområde for et par som hekker i denne delen av Østmarka. Næringsområdet er her verdsatt tilsvarende hekkeområdet.	Stor	
Granmeis	VU	Flere funn i hekketiden. Det er sannsynlig at flere par hekker i influensområdet.	Stor	4.1
Hønsehauk	VU	Potensielt hekkeområde ved Åmotdammen, da det er observasjoner i hekketiden i egnet habitat. Usikker om funksjonsområder for arten vil bli påvirket	(Stor)	4.1
Grønnfink	VU	Flere funn ved bebyggelsen i nord. Trolig hekkefugl i dette området.	Stor	4.1
Gulspurv	VU	Flere funn ved bebyggelsen i nord, men usikkert på om arten hekker i influensområdet, eller vil bli berørt av tiltaket.	Stor	
Tretåspett	NT	Flere funn i området, også i hekketiden, indikerer at influensområdet har betydning for arten.	Middels	4.1
Gjøk	NT	Funn i hekketiden indikerer at arten kan hekke i området. Forekomsten er likevel vurdert som noe usikkert.	(Middels)	4.1
Musvåk		Observasjoner i hekketiden kan tyde på at arten hekker i området, men dette er noe usikkert	(Middels)	
Storfugl		Spillplasser kjent utenfor et sannsynlig influensområde (se under), men arten bruker trolig influensområdet i deler av året. Noen få observasjoner i området.	Noe	
Jerpe		Noen få funn i området, men trolig en hekkefugl	Noe	
Svartspett		Flere funn i hekketiden indikerer at arten er en vanlig forekommende hekkefugl i området	Noe	
Skogsnipe		Flere funn i tilknytning til Åmotdammen. Arten skal hekke sør i vannet	Noe	
Grønnstilk		Flere funn i tilknytning til Åmotdammen. Arten skal hekke sør i vannet år om annet	Noe	
Våtmarksfugler (to områder)		Den søndre delen av Åmotdammen skal være et lokalt viktig funksjonsområde for hekkende vadefugler og andefugler. Aktuelle arter er kanadagås, stokkand, skogsnipe, grønnstilk m.fl. Også bukta nordvest i dammen skal være lokalt viktig funksjonsområde for våtmarksfugler. Avgrensningen på figur 4.1 er tentativ.	Noe	4.1
Fossekall og vintererle		Sandbekken skal være hekkeområde for begge arter	Noe	4.1

Figur 4.5. Beliggenhet av funnsteder for rødlistearter (fra Artskart) i et potensielt influensområde, samt lokalt viktige funksjonsområder for våtmarksfugler.

4.4.4 Pattedyr

Ifølge lokale ressurspersoner på vilt, er pattedyrbestanden i influensområdet for tiltaket relativt representativ for Østmarka. Ingen av informantene har imidlertid fremhevet området som et spesielt viktig funksjonsområde for denne gruppen vilt. Elg frekventerer området gjennom året, men tettheten av dyr skal være lav. Flere informanter kopler dette til at området er preget av mye ferdsel, samt at bestanden av elg er desimert grunnet ulv. Rådyr skal imidlertid være et vanligere dyr i området, spesielt i de områder som grenser til bebyggelse i nord og vest.

Området huser ellers arter som rødrev, mår, mink, ekorn og hare (NT). Bestanden av hare har vært lav i mange år, men med en klar økning nå i de siste årene (Kristian Bjørn Østby, pers. medd.).

Figur 4.6. Elg finnes i influensområdet, men bestanden har blitt betydelig redusert de siste årene. Foto: Roy Mangersnes ©.

Bever

Ifølge lokale informanter, har bever vært registrert i Åmotdammen. Arten ble imidlertid ikke registrert under totalkartleggingen av arten i Rælingen og Lørenskog kommuner i 2022. (Krøgenes 2022). Det ble heller ikke observert spor etter bever under befaringene gjennomført av Ecofact personell i 2023 (Sigrid Skrivervik Bruvoll, pers. medd.). Det legges derfor til grunn at arten ikke har fast tilhold i vannet.

Flaggermus

Det er ikke kjent noen viktige funksjonsområder for flaggermus i området ved Åmotdammen. Det er imidlertid flere nyere funn av den rødlistede arten nordflaggermus (VU) i denne delen av Østmarka, også ved Åmotdammen. Ett funn av storflaggermus ble gjort ca. 500 meter NV for nordenden av Åmotdammen i 2020. Videre er det flere funn av vannflaggermus og dvergflaggermus ved Åmotdammen. Alle de fire flaggermusartene må derfor ses på som potensielle yngledyr i denne delen av Østmarka.

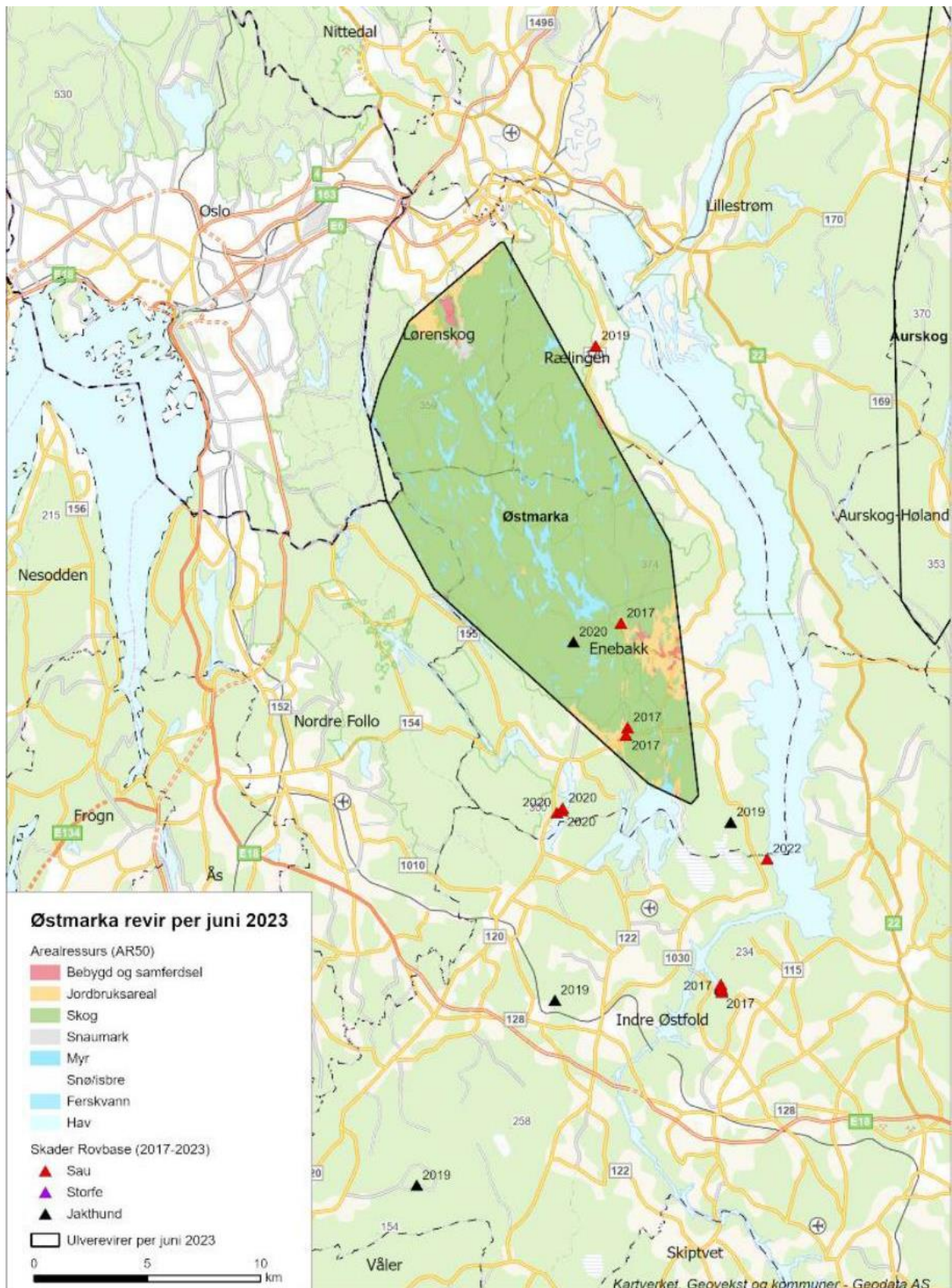
Ulv

Åmotdammen inngår helt i utkanten av det såkalte Østmarka reviret, et ulverevir som har vært i ca. 10 år. Reviret dekker arealer i Enebakk, Lørenskog, Rælingen kommuner og Nordre Follo kommuner, se figur 4.6. Det har vært registrert 6 ynglinger i reviret siden det ble etablert ca. 2012/2013. Etter at ledertispa mistet sin make for noen år siden, kom det inn en ny partner i 2022 <https://www.statsforvalteren.no/oslo-og-viken>. Flere informanter melder om sporfunn av ulv i området ved Åmotdammen de siste årene, spesielt om vinteren. Ingen ynglinger er imidlertid kjent fra denne delen av reviret. Åmotdammen ligger helt i nordspissen av revirområdet som fremgår av figur 4.7. Et funksjonsområde for en kritisk trua art som ulv har **svært stor verdi**.

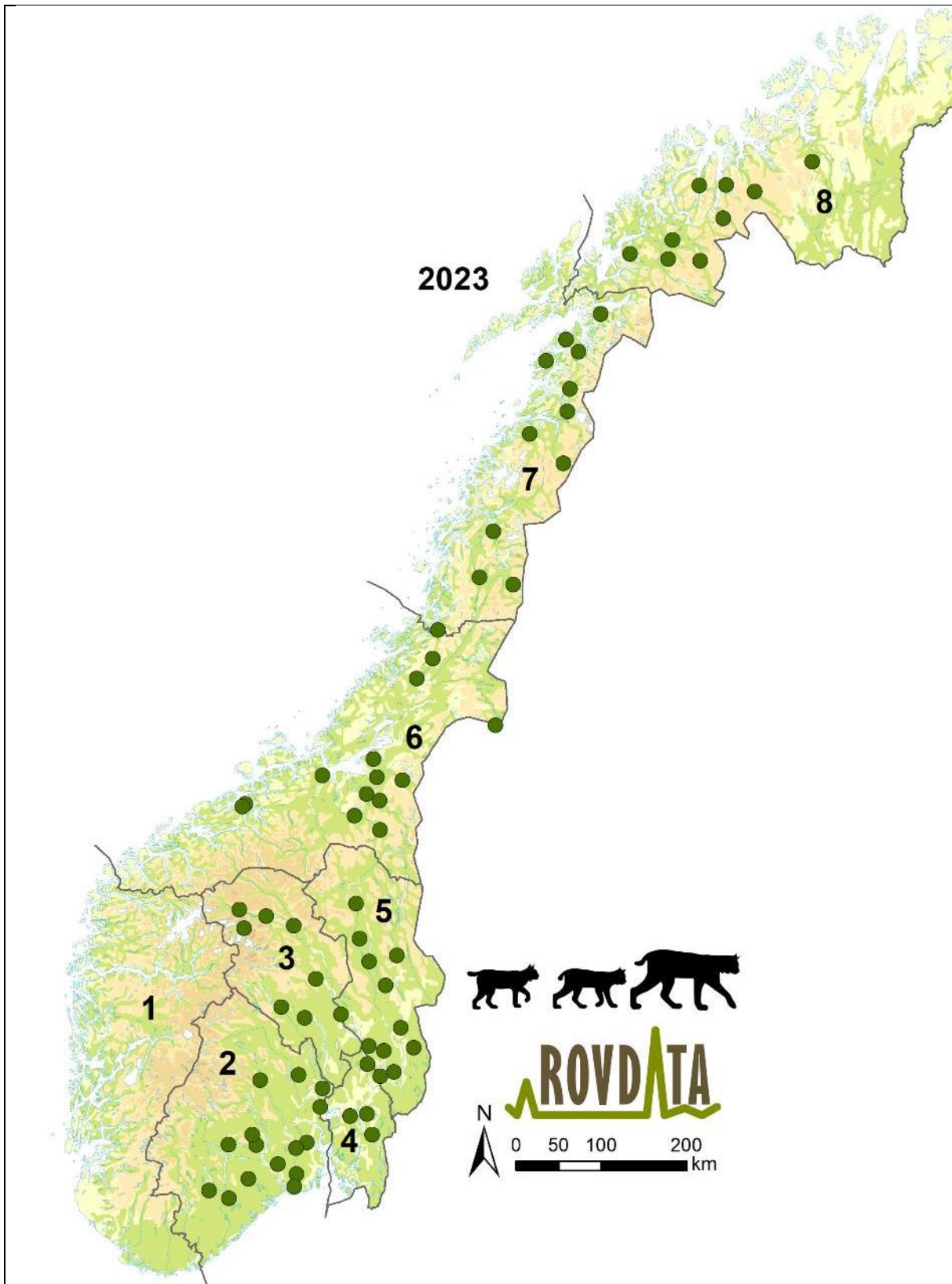
Gaupe

Influensområdet inngår i forvaltningsområdet for gaupe. Det er imidlertid ukjent at gaupa skal yngle i området. I de siste årene er det påvist familiegrupper av gaupe, dvs. hunn med unger, i den delen av Østmarka som Åmotdammen ligger i (Rovdata, <https://rovdata.no>). Figur 4.8 viser plottene av familiegrupper av gaupe i Norge året 2023. Målestokken på kartet er såpass liten er det vanskelig å vite nøyaktig beliggenhet av lokaliteten. Det fremgår likevel at plottet ligger like vest for nordre delen av innsjøen Øyeren, dvs. at det dekker et område der Åmotdammen ligger. Det er usikkert hvor nøyaktig disse plottene er registrert, men lokale informanter opplyser at arten benytter denne delen av Østmarka. Det skal ha blitt gjort årlige sporfunn i området vest av Åmotsdammen, ifølge lokale kilder.

Et funksjonsområde for en sterkt trua art som gaupe har **svært stor verdi**.

Figur 4.7. Kart over den registrerte (ikke nødvendigvis faktiske) områdebruken til ulvreviret Østmarka (kilde: Rovviltnevdene 4 og 5 – vedlegg 1 - Faktagrnnlag).

Figur 4.7. Plott av steder der det er registrert familiegupper av gaupe i Norge i 2023. (kilde: Rovdata).

4.4.5 Rødlistede arter som kan bli berørt av tiltaket

I tabell 4.3 det en oversikt over rødlistede arter i planområdet som kan bli berørt av tiltaket. Oversikten baserer seg på gjennomgangen i kapittel 4.

Tabell 4.3. Rødlistede arter som blir eller kan bli berørt av tiltaket.

Art	Rødliste	Funksjonsområder i influensområdet	Verdi
Fiskeørn	VU	Fast hekkefugl i en perifer del av influensområdet. Vil kunne bli negativt påvirket av redusert fiskebestand i Åmotdammen, samt utsatt for helikopterflyging ved reirområdet.	Stor
Granmeis	VU	Flere funn i hekketiden ved Åmotdammen, noe som vitner om at arten hekker i influensområdet. Vurderes å være lite utsatt for tiltaksplaner.	Stor
Hønsehauk	VU	To funn av arten ved Åmotdammen, men ingen tegn til at arten hekker innenfor influensområdet. Hvis hekking, kan forekomsten bli forstyrret av helikoptertrafikk mm.	Stor
Tretåspett	NT	Flere funn av arten i området. Vurderes som sannsynlig hekkefugl. Vil ikke bli berørt av selve tappingen av Åmotdammen.	Middels
Gjøk	NT	To funn i hekketiden indikerer at arten trolig hekker i området. Usikker om arten kan bli berørt.	Middels
Ulv	CR	Åmotdammen ligger innenfor ulvereviret «Østmarka». Potensial for lokal forstyrrelse, f.eks. ved bruk av helikopter.	Svært stor
Storflaggermus	EN	Ett individ ble registrert den 18.6.2020 NV for Åmotdammen gjennom bruk av opptak. Usikker om forekomst og potensial for påvirkning.	Svært stor
Gaupe	EN	Årvisse sporfunn av arten i området. Antas at det er territorielle dyr, dvs. at Åmotdammen inngår i territorier til hann og/eller hunngauper. Potensial for lokal forstyrrelse, f.eks. ved bruk av helikopter.	Svært stor
Nordflaggermus	VU	Det er gjort flere funn av arten i og ved det aktuelle utbyggingsområdet gjennom bruk av lyddetektor og autobox med tidsekspansjon. Det er ikke opplysninger om og hvor arten yngler i området.	Stor
Hare	NT	Har vært relativt fåtallig forekommende i influensområdet, men bestanden skal ha tatt seg opp i de siste årene. Forstyrrelse fra anleggsarbeid og helikoptertrafikk er aktuelle problemstillinger.	Middels

4.4.6 Vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Store deler av det foreliggende datamaterialet for rapporten er basert på mer eller mindre tilfeldige funn i området. Tilnærmingen har derfor ikke vært tilsvarende systematisk som en tiltaksrelatert kartlegging vil ha. Samtidig spenner funnene over en betydelig lengre periode enn overnevnte ville ha dekket, og store deler av året er dekket. Videre har ikke forfatter vært i det aktuelle området, noe som ville ha vært nyttig for å vurdere potensialet og egnethet for forekomst. Det er også viktig med feltarbeid for å gjøre best mulig vurderinger av potensielle virkninger og forslag til avbøtende tiltak.

Kunnskapsgrunnlaget vurderes derfor ikke som fullgodt nok til å gi gode nok vurderinger av tiltaket eller forslag til avbøtende tiltak. Som et offentlig beslutningsgrunnlag, vurderes materialet derfor ikke å oppfylle målsetningene i naturmangfoldlovens §8:

Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.

4.4.7 Potensialet for ytterligere funn

Selv om kunnskapsgrunnlaget ikke vurderes godt nok, er det sannsynlig at en kartlegging av viltet i området ikke ville gitt mange nye viktige funn av arter. Dette begrunnes med at områdets potensial for å huse mange viktige viltlokaliteter vurderes som begrenset. Influensområdet er mye benyttet til friluftsliv gjennom store deler av året, noe som i utgangspunktet begrenser forekomsten av sensitive arter. Videre er naturen og naturtypene i området ganske representative for distriktet, og området er i stor grad preget av barskog. Mangel på innslag av andre naturtyper og større, åpnere områder (utenom vannene) gir sammen med ferdselen i området begrensninger for en variert viltbestand. Det presiseres likevel at dersom det gjennomføres feltarbeid ifm. dette prosjektet, vil funnene i større grad bli geografisk korrekt plassert sammenlignet med foreliggende datagrunnlag. Det *kan* også bli gjort funn av viktige arter som ikke er registrert pr. nå, eller lokalisering av viktige funksjonsområder som ikke er kjent. Truede arter som potensielt kan være knyttet til området er f.eks. vepsevåk, hønsehauk og fiskeørn. Videre er det viktig å få avklart hvilke arter og tettheter som er knyttet til de mest fuglerike våtmarksområdene i Åmotdammen. Per nå vurderes denne kunnskapen å være noe begrenset, med usikkerheter knyttet til både artsutvalg og den arealmessige fordelingen av artene.

Det meste av opplysningene om viltet i området, spesielt fuglelivet, stammer ellers fra yngle-/hekkeperioden. I vinterhalvåret er det mer begrenset informasjon.

5 POTENSIELLE NEGATIVE VIRKNINGER FOR VILTET

Med grunnlag i at nedtappingen av Åmotdammen vil starte opp i slutten av juni 2025, vil dette bety at mange vannlevende viltforekomster vil kunne bli negativt berørt. En senkning av vannstanden i dammen vil også påvirke vanndekket areal/vannføring i overløpsbekkene nedstrøms sperredammene. Dette gjelder Sandbekken nord for hoveddammen, samt overløpsbekken ved vestre sperredam, som drenerer til Østbyputten.

Da nedtappingen av dammen vil være på 4-6 meter, betyr dette at naturmangfoldet knyttet til de grunneste delene av dammen vil bli mest påvirket. Dette gjelder f.eks. områdene med

flytemyrer i sørenden av vannet og kilen i nordvest. Disse områdene skal være viktige funksjonsområder for våtmarksfugler. I slutten av juni vil det kunne være både ungekull og rugende fugler knyttet til området. Det må forventes at en nedtapping på inntil 6 meter i løpet av sommeren vil få negative konsekvenser for ungeproduksjonen til flere arter. Uten å vite hvilke forekomster som er knyttet til området i den aktuelle perioden, er det vanskelig å gi konkrete vurderinger av dette. Våtmarksområdet i sørenden skal huse flere arter med hekkende våtmarksfugler, som kanadagås, stokkand og skogsnipe. For andefugler som allerede har fått unger på vannet, vil det være en mulighet for at disse kan redde seg ut av området før det blir tørrlagt. For rugende fugler, vil det kunne bli mer kritisk. Dybdekart viser at området er såpass grunt, at flytemyrene trolig vil kollapse under nedtappingen. Det må også forventes at nedtappingen f.eks. vil gi negative virkninger for amfibier knyttet til de to områdene med flytetorver.

Selv om det blir en lang anleggsperiode, vurderes det som lite trolig at tiltaksplanene får negative virkninger for arter som ulv og gaupe. Dette er arter med store territorier, og det er ikke noe som tyder på at det er yngleområder eller spesielt viktige funksjonsområder for disse artene ved Åmotdammen. Området er såpass preget av menneskelig aktivitet at dette trolig vil være en større forstyrrelsesfaktor i perioder enn anleggsarbeidet.

Når det gjelder lokale hjortedyr som elg og rådyr, vil det kunne være lokale forstyrrelser under anleggsarbeidet som medfører at dyr forflytter seg bort fra anleggsområdet. Begge artene, og spesielt rådyr, vurderes imidlertid å være såpass tilpassningsdyktige at de ikke vil permanent fordrevet fra denne delen av Østmarka. Rådyr er uansett i større grad knyttet til områder der kulturlandskap og skog veksler, dvs. nord og vest for tiltaksområdene.

Helikoptertrafikk i tilknytning til Åmotdammen vil kunne gi betydelige forstyrrelser av det lokale viltet. Både støy og lufttrykket knyttet til landing/avgang vil være faktorer som kan påvirke viltet negativt. Uten å vite hyppigheten av flygning og hvilke ruter som benyttes, er det vanskelig å gi konkrete vurderinger om påvirkning. Det vises til forslag til skadereduserende tiltak når det gjelder denne flygningen.

Det er vanskelig å vurdere de langsiktige virkningene av tiltaket, men negative virkninger for fisk og insekter, vil kunne gi kortere eller lengre negative virkninger for viltarter som lever av disse. Det er vanskelig å gi konkrete vurderinger av virkningene for enkeltarter uten å kjenne konkret forekomst og bruk av Åmotdammen. Når det gjelder redusert insektproduksjon, så har imidlertid denne gruppen en generelt høy og rask reproduksjonsrate, så det er å forvente at bestanden vil ta seg raskt opp etter at senkningen er over.

Fire flaggermusarter, deriblant to rødlistede arter, er registrert i området ved Åmotdammen. Dette vitner om at området ved Åmotdammen er et bra næringsområde for flaggermus. Det er imidlertid vanskelig å vurdere hvilke virkninger en nedtapping vil ha for dem, uten å kjenne til hvor vanlig forekommende de er, og hvilke habitater i området de er knyttet til her.

Det kan også være positive virkninger knyttet til en nedtapping, på kort sikt. Det må forventes at tilgangen på insekter som næringsdyr vil kunne bli mer tilgjengelig på mudderflater mm i littoralsonen. Både vadefugler og spurvefugler kan nyte godt av dette under nedtappingen.

6 SKADEREDUSERENDE OG KOMPENSERENDE TILTAK

Det er opplyst at anleggsarbeid ved Åmotdammen skal starte opp i slutten av juni og avsluttes i november. Dette er lagt til grunn for forslagene nedenfor.

- Forut for anleggsarbeidet i 2025, bør det gjennomføres en kartlegging av viktige viltforekomster som kan bli berørt av tiltaket. Dette for å avklare om det er noen viktige forekomster som har etablert seg i og ved tiltaksområdene, og som det kan tas hensyn til. Det er også viktig å gjennomføre registreringer rundt det tidspunktet en vil starte opp med nedtappingen i 2025. Dette for å få et bilde av situasjonen ved starten av nedtappingen, og hvilke arter som oppholder seg i området. Det bør her legges vekt på blant annet våtmarksfugler.
- Etter at denne overnevnte kartleggingen er gjennomført, bør det vurderes hvilke skadereduserende og kompensereende tiltak som kan gjennomføres. Forslag om helikopterflygeruter og områder som bør unngås overflyging av, bør inngå som en naturlig del av dette.
- Tappingen av Åmotdammen bør gjennomføres på en slik måte at forekomsten av våtmarksfugler blir minst mulig skadelidende. Generelt sett vil en sein tappeprosess være bra for alle berørte forekomster som er knyttet til vann. Videre vil noen ukers seinere oppstart være fordelaktig for spesielt våtmarksfuglene som er knyttet til sjøen.
- Det er opplyst at flytemyrene i dammen er forankret, og kan flyttes. Det vil være fordelaktig at en eventuell flytting av flytemyrene skjer på et tidspunkt da det gjøres minst mulig skade for naturmangfoldet. For å vurdere flyttingen i forhold til viltet, er det viktig at kunnskapsgrunnlaget er bra nok. Dette betinger også at det gjennomføres undersøkelser i 2024.
- Negativ påvirkning på fisk og bunndyr vil også få negative virkninger for vannlevende vilt i Åmotdammen og nedstrøms denne. Ved utfisking bør det sikres at det er igjen noen reproduserende individer av gjedde, mort og abbor, som er viktige matfisk for fiskeørn.

Kompenserende tiltak

- Det bør i størst mulig grad avklares hvilke faktiske virkninger som tiltaket har i forhold til viltet i området. For å avklare disse virkningene, bør det gjennomføres registreringer av viltet i området både før og under anleggsarbeidet. Det er vanskelig å gi forslag om kompensereende tiltak før det er avklart hvilke virkninger tiltaket vil få på viltet i området. Selv om det foreligger et visst datamateriale på f.eks. fugler, mangler det

tiltaksrelaterte kartlegginger og en systematisk datainnhenting. Kompenserende tiltak kan ellers være både artsspesifikke og generelle kompenserende tiltak for viltet.

7 FORSLAG TIL OPPFØLGENDE UNDERSØKELSER

Som det fremgår ovenfor, vurderes kunnskapsgrunnlaget ikke å være tilfredsstillende til å gi gode nok vurderinger av tiltakets virkninger. Det anbefales derfor en kartlegging av viktige forekomster allerede i mai- juni 2024. (som nevnt i kapittel 6. Dette anbefales i tilfelle det blir registrert viktige forekomster som kan bli berørt av tiltaksplanene, og der det er muligheter å gjennomføre avbøtende tiltak i forhold til disse. Med viktige forekomster menes her rødlistearter, spesielt sensitive forekomster og lokalt viktige arters funksjonsområder. Det bør legges vekt på hekke- og yngleforekomster. En slik undersøkelse bør helst gjennomføres i mai måned, etter at de fleste trekkfuglene har ankommet området.

For eventuelt å klarlegge de faktiske virkningene for viktige forekomster av vilt som er identifisert under overnevnte kartlegging, anbefales det også en gjennomgang av området like før og etter at anleggsarbeidet har startet opp i juni 2025.

Det anbefales å sette ut en flaggermusboks gjennom i sommersesongen 2024 for å registrere forekomsten av flaggermus i området.

De personer som skal gjennomføre kartleggingen som foreslås over, bør kjenne de aktuelle arter i området og deres økologi.

8 REFERANSER

Dokumenter

Blindheim, T., Brynjulvsrud, J.G. og Lønnve, O.J. 2016. *Konsekvenser på naturmiljøet av planlagte tiltak langs Brudalsveien*. Biofokus notat 2015-39.

Dale, S., Andersen, G.S., Eie, K., Bergan, M og Stensland. P. 2001. *Guide til fuglelivet i Oslo og Akershus*. Norsk Ornitologisk forening, avdeling Oslo og Akershus.

Krøgenes, N. Å, 2022. *Kartlegging av bever i Lørenskog og Rælingen kommuner*. Utmarksforvaltningen, rapport 13-2022.

Krøgenes, N. Å, 2023. *Kartlegging av spillplasser for storfugl og orrfugl i Rælingen kommune*. Utmarksforvaltningen, rapport 4-2023.

Miljødirektoratet 2022. *Konsekvensutredning for klima og miljø*. Veileder M-1941. Nettutgave.

Norconsult 2023. *Rælingen kommune. Åmotdammen Teknisk plan – ombygging og rehabilitering.*

Nettsteder

Artsdatabanken; <https://www.artsdatabanken.no>

Artskart; <https://artskart.artsdatabanken.no>

Artsobservasjoner; <https://www.artsobservasjoner.no>

Naturbase; <https://www.miljodirektoratet.no>

Norges geologiske undersøkelser; <https://www.ngu.no>

Rovdata; <https://rovdata.no>

Sensitive artsdata; <https://sensitive-artsdata.miljodirektoratet.no>